

Vogelvangst in Solleveld, een oude traditie

MARTIN LOK

Het vangen van vogels met vinkenbanen bij Den Haag heeft een lange geschiedenis. Zo waren er vroeger in de duinen tussen Wassenaar en Monster talrijke vinkenbanen. Nu rest er nog slechts één. Oorspronkelijk waren de vangsten voor consumptie bestemd, maar later waren deze uitsluitend nog bedoeld voor wetenschappelijk onderzoek. De duinbeheerder destijds (nu Dunea) concentreerde alle ringwerkzaamheden in 2000 op één plek: in de duinen ten noorden van Den Haag. Dit is nu het bekende Vogelringstation Meijndel.

Tegenwoordig minder bekend is dat ook het vangen van vogels ten zuiden van Den Haag, o.a. in Ockenburgh en Solleveld, een lange geschiedenis heeft (Van der Meer et al., 2017). De vinkenbaan van de legendarische ringer Dirk Hoos, die net in de gemeente Monster lag, werd in de jaren dertig een ontmoetingsplaats voor jonge Haagse biologen en vogelaars (Arentsen, 1976). Dat waren o.a. Luuk Tinbergen, Frans Kooijmans, Jan Joost ter Pelkwijk en Karel Waldeck. Oorspronkelijk werd ook daar voor de consumptie gevangen, maar in 1937 ging men volledig over op het ringen van vogels.

In 1940 begon Frans G.J. Boer (1894-1946) een vinkenbaan, Rijksvogelringstation Ockenburgh, op een veld bij de verlaten boerderij Solleveld. In 1940 was de installatie gereed, maar in de meida-

gen ging alles door gevechtshandelingen weer verloren. Toch werd gedurende de hele oorlog, behoudens enkele korte onderbrekingen, doorgewerkt. Boer kwam in 1946 om bij een aanslag¹, maar de vinkenbaan is zeker nog tot 1949 actief gebleven (Tekke, 1943-51), Fig. 1 en 2.

Later was het Gerrit Engelen die veel in en ten zuiden van Den Haag ving (Wassenaar, 2004). Oorspronkelijk was hij in de tweede helft van de jaren vijftig/eerste helft jaren zestig actief op de vinkenbaan in het Zuiderpark. Kees Swennen, Wijnand Bleumink en Arie Spaans waren daar actieve vinkers. Daarna was Engelen actief op de Begraafplaats Oud Eik en Duinen. Echter, elke keer wanneer er weer

Figuur 1. Het Rijksvogelringstation Ockenburgh in Solleveld in 1949 met M.J. Tekke, K. Waldeck en P. Reinerie. Bron: Onbekend tijdschrift van 1-12-1949 verkregen via H.F. Arentsen en F. Beekman.

Figuur 2. Ruïne van het Rijksvogelringstation Ockenburgh in Solleveld, ca. 1968. Later is dit bouwsel afgebroken.

¹ Deze aanslag staat bekend onder de naam “De Sinterklaasmoorden” en is zelfs onderwerp van een recent boek (Van Heemstra, 2017).

grond nodig was voor graven, moest hij verkassen. In totaal had Engelen daar tussen 1946 en 1956 achtereenvolgend drie vinkenbanen in gebruik.

In 1960 bouwde hij een nieuwe vinkenbaan op een verhoging aan de oostzijde van de toenmalige Segbroekpolder, dicht bij de huidige Wijndaelerweg. De enige regel voor bezoek was dat dit het vangen niet verstoorde en arriveerde voordat het vinken begon of anders op enige afstand wachtte tot de netten na een vangst geleegd werden. De baan had te lijden van vernielingen en diefstal, zodat Engelen veel tijd kwijt was aan herstelwerkzaamheden. Ook kampeerde hij in de herfst maandenlang naast de hut om de vinkenbaan tegen vernieling en diefstal te beschermen. Tot overmaat van ramp zou eind jaren zestig de Segbroekpolder gebruikt worden voor het storten van sloopmateriaal uit de Haagse binnenstad en zou de baan verdwijnen onder De Puinduinen bij Kijkduin.

Engelen moest opnieuw verhuizen.

Figuur 3. Ligging (rode pijl) van vinkenbaan Dirk Hoos (1969-2004)

In 1969 begon Engelen de nieuwe vinkenbaan Dirk Hoos niet ver van de zeereep ten zuiden van de camping Ockenburgh (Fig. 3). Net als eerder in de Segbroekpol-

der had ook deze nieuwe baan te lijden van vernieling en diefstal. In mijn tijd ving Gerrit Engelen altijd alleen, maar ik weet dat zijn vrouw en later zelfs kinderen ook meehielpen. Zij hadden allen zelf ook een ringvergunning.

In 1970 trad de vinkenbaan in werking, eerst alleen nog maar met een enkel net. In totaal werden 703 vogels gevangen, verdeeld over 26 soorten. Bijzondere vangsten waren 3 klapeksters, 4 geelgorzen en 1 Europese kanarie. In Fig. 4 is Engelen te zien in actie op zijn nieuwe vinkenbaan.

Figuur 4. Gerrit Engelen in actie, ca 1971

In 1971 werd een net van afgekeurd haringwant van 12 meter toegevoegd voor de vangst van meeuwen, de specialiteit van Engelen. Afhankelijk van de windrichting kon het net van links naar rechts of van rechts naar links geslagen worden. Door de vier lokkers en het uitgestrooide brood konden meeuwen vanaf een afstand van 300 meter aangetrokken worden. Lokkers werden regelmatig vervangen door vers gevangen vogels, soms zelfs om de drie uur op drukke dagen (Engelen, 1975). Meeuwen kunnen niet langdurig als lokvogels

worden gehouden zoals vinken. Aan het begin van het seizoen werden de eerste nieuwe lokvogels gevangen met een klapnetje bij een patatkraam. In totaal werden in 1971 2183 vogels gevangen, verdeeld over 33 soorten waaronder 66 storm-, 5 zilver- en 118 kokmeeuwen. Bijzondere vangsten waren 6 klapeksters, 9 patrijzen, en 13 geelgorzen. Patrijzen kwamen in die tijd nog in de duinen voor, zowel in Solleveld als in het Westduinpark.

Figuur 5. Voorzijde van het ringstation Dirk Hoos.

Figuur 6. Interieur van het ringstation Dirk Hoos met de geluidsinstallatie voor het lokken.

De vangsten in 1972 zijn weergegeven in Tabel 1. Opmerkelijk zijn de hoge aantallen fraters en ringmussen. Fraters waren vroeger algemener in Zuidwest-Nederland, maar dat is nu verleden tijd. De ontwikkeling past binnen een grotere noordwaartse verschuiving van de winterverspreiding in Noord-Europa. Fraters werden nog zeker tot 1984 gevangen toen

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Patrijs	7	Tjiftjaf	2
Dodaars	1	Spreeuw	301
Grote mantelmeeuw	4	Koperwiek	1
Zilvermeeuw	18	Roodborst	2
Stormmeeuw	202	Heggemus	1
Zwartkopmeeuw	1	Ringmus	86
Kokmeeuw	324	Graspieper	3
Grote bonte specht	1	Vink	155
Torenvalk	2	Groenling	183
Klapekster	3	Kneu	31
Zwarte kraai	2	Frater	135
Roek	1	Kleine barmsijs	18
Kauw	7	Grote barmsijs	22
Ekster	3	Barmsijs spec	11
Gaai	1	Putter	33
Goudhaan	3	Sijs	5
Koolmees	2	Geelgors	6
Pimpelmees	1	Rietgors	68
Veldleeuwerik	24	Totaal	1670

Tabel 1. Vangsten van Vogelringstation Dirk Hoos in 1972. Bron: Engelen in Rijen & Van Swelm, 1973.

Engelen 99 exemplaren ving, naast 16 ijsgorzen. Ook opmerkelijk zijn de aantallen ringmussen, een soort die vroeger veel algemener was dan tegenwoordig. Van de 202 stormmeeuwen bleken er 5 in 1972 geringd te zijn als pullus in Estland. Opmerkelijk is ook de vangst van een zwartkopmeeuw, een zeldzaamheid in die tijd.

Engelen en zijn vrouw hebben in deze vinkenbaan, ook met hulp van kinderen en kleinkinderen, nog ruim 25 jaar gevinkt. In 2004, drie maanden na het overlijden van Engelen, werd de vinkenbaan met de grond gelijk gemaakt. Het contract met de drinkwatermaatschappij was alleen geldig gedurende het leven van de vinker en werd niet verlengd voor zijn nazaten. Zo kwam er een einde aan een lange geschiedenis van vinkenbanen ten zuiden van Den Haag. Overgebleven is Vogelringstation Meijendel met projecten als o.a. broedvogelonderzoek, zoönosenonderzoek, DNA-onderzoek naar tjiftjaffen, oriëntatieonderzoek naar spreuwen met GPS-zenders en het kleurringen van nachtegalen. Voor geïnteresseerden organiseert het Vogelringstation jaarlijks excursies (Van der Spek et al., 2022).

Eind jaren zestig tot begin jaren zeventig was ook nog de Ockenrodegroep² actief in Solleveld met mistnetten. Tot 1973 werden uitgebreide rapporten van alle activiteiten uitgegeven, waarin ook de resultaten van de Dirk Hoos-baan werden opgenomen (Engelen in Rijven & Van Swelm, 1971-1973). In 1975 kwam Hein Rijven om bij een klimongeluk in de Alpen en vertrokken verschillende leden, waaronder ik,

2 Leden Ockenrodegroep: o.a. Dick Brand, Frank van der Haagen, Kees Koppers (†), Ed Kuntze (†), Martin Lok, Fred van Olphen, Hein Rijven (†), Jan van der Straaten, Norman van Swelm, Jaap Vink.

naar andere regio's of werden opgeroepen voor militaire dienst. Van na 1973 zijn mij geen rapporten van de Ockenrodegroep meer bekend.

De dochter en de schoonzoon van Engelen hebben een overzicht met foto's van de vinkenbaan gemaakt dat bewaard wordt in het Loosduins Museum. Daarnaast zijn de documenten van het vogelringstation over de periode 1968-1996 opgenomen in het archief van de Westlandsche Drinkwaterleiding Maatschappij, dat zich in het Historisch Archief Westland bevindt. Dit zal gedigitaliseerd worden en wordt dan toegankelijker voor analyse.

Dankwoord

Met dank aan het Loosduins Museum voor toestemming voor reproductie van de foto's in Figuren 5 en 6 (foto's in Figuren 2 en 4 zijn van de auteur). Ook gaat mijn dank uit naar Frans Beekman, Vincent van der Spek en Arie Spaans voor commentaar en nuttige aanvullingen op een eerdere versie van dit artikel.

Bronnen

- H.F. Arentsen (1976). Dirk Hoos, één van de laatste Nederlandse beroepsvinkers. *Het Vogeljaar* 24:120-122.
- J. Duindam, G.J. Van Geest, G. Gelling, C.M. Lok (2021). Een halve eeuw broedvogelmonitoring in Solleveld en Ockenrode: het komen en gaan van vogelsoorten. *Holland's Duinen* 79:6-20.
- G.D. Engelen (1975). Het meeuwenlag. *Op het Vinkentouw* 25:9-11.
- H. van der Meer en F. Beekman (2017). De vinkenbanen bij Loosduinen als verdwenen landschapselementen. *Holland's Duinen* 70:30-38.
- M. van Heemstra (2017). "En we noemen hem". Uitgeverij Das Mag, ISBN: 9789041714091.
- H. Rijven & N. van Swelm (1971, 1972 en 1973). Rapporten 1970, 1971 en 1972 Vogelpopulatie Onderzoek in Ockenrode en de Westlandse Duinen. Eigen uitgave.
- V. van der Spek., R. van der Vliet, E. van Muiswinkel (red., 2022). *Jaarverslag 2022. Stichting Vogelringstation Meijendel*, Den Haag.
- M.J. Tekke (1943, 1947, 1948, 1949, 1951). *Jaarverslagen 1942-1949 van Ringstation Ockenburgh in Limosa*.
- R. Wassenaar (2004). In *Memorium Gerrit Dirk Engelen*. *Op het Vinkentouw* 102:56-58.